

רודולף שטיינר

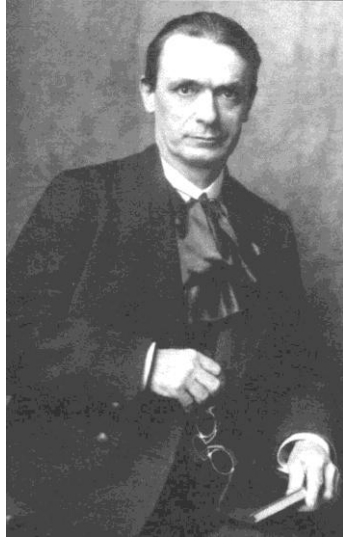
עולם החלומות כגשר בין העולם הפיזי ועולם האידיאות המוסריות

[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח מייסודו של רודולף שטיינר.

אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה.

פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com

קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"... בין העולם שבו הטבע אורג את חוקיו והעולם שממנו קול המצפון זורם אלינו, שם פרוש עולם-החלומות עבור התודעה הרגילה. היות שזהו עולם-הערות, בעוד שזה עולם-החלומות וזה עולם-השינה, אנו מובלים לחשוב שבמהלך השינה האלים מדברים למעשה לאדם – לא על מה שקשור לטבע, אלא על מה שהינו מוסרי; וכאשר האדם מתעורר, זה נשאר בתוכו כקול האלוהי, כקול המצפון..."

מתוך: עולם החלומות כגשר בין העולם הפיזי ועולם האידיאות המוסריות, GA-225.

– רודולף שטיינר –

THE WORLD OF DREAMS AS A BRIDGE BETWEEN THE PHYSICAL WORLD AND THE WORLD OF MORAL IDEAS

By Rudolf Steiner

GA-225

דורנאך, 22 בספטמבר 1923

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטה

מהדורה ראשונה 2026

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2026 לבדולח הוצאה לאור

email: bdolah.books@gmail.com

אם נרצה לתת למה שאנו מכירים כשלבים בנתיב המוביל אל עולם הרוח, את מקומו ההולם בין הדברים המוכרים של החיים, הדבר החשוב הראשון הוא שתהיה לנו תפיסה נכונה של שלושת מצבי התודעה האנושיים הרגילים שלנו. שלושת המצבים הללו – ערות, חלימה ושינה – תיארו אותם שוב ושוב. ואנו יודעים כיצד הישות האנושית ערה לגמרי רק בחשיבה שלה, בכושר המושגי שלה; כיצד הרגש, אף על פי שהתנסות בו נראית שונה מזו של חלומות, בהלך-הנפש כולו של הקשר שלו לאדם, הוא, אף-על-פי-כן, מאותו טבע. בתודעה הרגילה, רגשות נחווים באותה דרך מעורפלת שבה חלומות נחווים – לא רק זאת, אלא הם נראים קשורים באופן דומה.

החלום מפיק תמונה אחר תמונה בלי כל התייחסות לקשרים בעולם החיצוני. יש לו את הקשרים שלו. בסך הכול, אותו דבר נכון לגבי עולם הרגש. וכל מי שעולם הרגש שלו בתודעה רגילה הוא מאותו סוג כמו העולם המושגי שלו, הרי שהוא פרוזאי נורא, יבש ונוקשה בצורה איומה. בעולם המושגי, כאשר אנו לגמרי ערים, מוכרחים אנו לראות את מה שבמובן הרגיל הינו הגיוני; אך, לעולם לא היינו מגיעים לשום מקום בחיים הממשיים אילו היינו חשים בדרך שבה אנו חושבים.

אז – כפי שאמרנו לעתים קרובות – הרצון עולה מהמעמקים הנסתרים של האדם. יתכן שתהיה לו איזושהי תפיסה שלו, אך ישותו היסודית, כיצד הוא פועל ואורג באורגניזם האנושי, הוא משהו שהאדם נשאר לגביו בור או לא-מודע או כמו ביחס להתנסות החלום שלו. היה זה מטריד באופן עמוק עבורו אילו היה עליו לחוות את מה שרצונו בעצם עושה.

במציאות, הרצון הוא תהליך שריפה, בערה. וכדי שאדם לאורך חיי-הערות שלו יקלוט תמיד כיצד ברצון שלו הוא למעשה מכלה את האורגניזם שלו ועם מזון או שינה, עליו להחליף את מה שנאכל כך, לבטח לא היה מוביל, בתודעה רגילה, לנוחות שלו.

עתה, ביחס לתמונותיהם, אנו יכולים להשוות, במידה מסוימת, את עולם-הרגש של האדם במצב הערות שלו, בחלומות הערים שלו, לעולם-החלומות בהיותו שקוע בשינה עמוקה או באמצע הדרך לשם. בדרך זו, אנו מגלים שהאדם אינו קולט את התמונות הללו כמשתייכות ל'אני' שלו אלא כחלק מהעולם החיצוני. בעודו חולם, יש לו רושם חזק כל-כך מהפעילות של תמונת-החלום בהיותה העולם החיצוני, שלעתים הוא אף יכול לקלוט את עצמו באותה תמונה.

היום, הדברים הבאים יעניינו אותנו במיוחד. אנו חיים את החיים הרגילים כאשר אנו מתנסים בהתנסויות אחת אחר השנייה וחלומותינו מערבבים יחד את כל ההתנסויות הללו, כאשר אנו מקדישים תשומת-לב מועטה לקשר ביניהן אשר תופס במצב שבו האדם ער. החלום נעשה משורר אשר מפתח נטיות מוזרות ביותר.

פילוסוף, אשר תיאר את ההתנסות שלו, אמר פעם שהוא חלם שוב ושוב שהוא כותב ספר. הוא לא באמת כתב אותו, אך בעודו חולם הייתה לו מחשבה שהוא היה ספר טוב יותר מכל האחרים שכתב. אבל, הוא חלם שכתב-היד אבד. הוא הוטעה והוא לא היה יכול למצאו. בחלומו, הוא חיפש בחיפזון בכל מקום, ללא הצלחה. התעוררה בתוכו תחושה לא-נוחה שאולי כתב-היד של ספרו הטוב ביותר אבד באופן בלתי-הפיך. בהיותו שקוע בתחושה לא-נוחה זו, הוא התעורר. במקרה המיוחד של פילוסוף זה, זו הייתה התנסות טבעית, כי הוא הוציא לאור ספרים טובים רבים. היו ספרים טובים רבים כל-כך שפעם, כאשר הלכתי לבקרו ואשתו נכחה בחדר, היא אמרה לי שהוא כתב ספרים רבים כל-כך שהצלחתו של אחד פגעה באחרים.

בביתו של פילוסוף זה, תמיד הייתה תחושה של אווירה מעשית ראויה לציון. במקרה אחר, כאשר ביקשתי שיבוא עמי למוציא-לאור, כאשר רציתי לדון בשאלה אפיסטמולוגית, זה דווקא הרגיז אותי. עמדתו על כך שהמוציא-לאור יצטרף אליי – או דווקא, הוא עצמו עמד על כך – וברגע שבו הפילוסוף ראה אותו, הוא החל לומר: כמומחה, האם תוכל לומר לי כמה עותקים של ספרי (אינני זוכר איזה מהם) אפשר למצוא בחנויות ספרים מיד-שנייה? – אתם רואים איזו תחושה של מעשיות הייתה בביתו של הפילוסוף! אינני רוצה לבזותו; אני רק נותן לכם דוגמה אופיינית. גם לאחרים היו יכולים להיות חלומות שבהם התנסויותיהם הופיעו בתחפושת דמיונית.

כולם יודעים שבחלומות דברים אינם מתנהלים כמו בהתנסותנו הרגילה; הקשרים ביניהם שונים. לעומת זאת, קל לראות באיזה קשר הדוק קשור החלום למאפייניו של החולם. זוהי עובדה שחלומות רבים הם השתקפויות ממשיות של המתרחש בתוך גופנו ואנו נעים בחלומותינו כמו בתוך יסוד מוכר באופן מושלם.

אט-אט, אנו נעשים מודעים לכך שלחלום יש דרך משלו לקבץ התנסויות. על-ידי כך שאנו חושבים בבהירות, אנו לומדים בהדרגה כיצד אנו למעשה חיים בחלומותינו; אנו חיים שם בנקודה שבה אנו עוזבים את הגוף הפיזי ואת הגוף האתרי שלנו, או ברגע החזרה. זה תמיד קורה במעבר מערות לשינה או משינה לערות, שהחלום מתרחש באמת. לעתים קרובות, נתתי לכם דוגמאות אשר מראות שאפילו חלומותינו החשובים ביותר מתרחשים או בהתעוררותנו או בנקודת הירדמותנו. בין הדוגמאות הללו, יתכן שתזכרו את חלומי של תלמיד: כיצד הוא חלם ששני תלמידים עמדו בפתחו של חדר-הרצאות, כאשר אחד מהם אמר לשני משהו שעל-פי קוד התלמידים בגרמניה, דרש שביעות-רצון וכיצד זה הגיע לדו-קרב. החלום כולו היה מלא חיים – הרקע של זירת הפעולה לאחר פגישה אשר ארכה שניות, וכן הלאה, עד לרגע ביצוע הירי. החולם שומע את הדיווח שעם התעוררותו משתנה לרעש של כיסא פגום שהוא עצמו הפיל. ברגע הזה, הוא כבר ער לחלוטין, כי נפילת הכיסא קטעה את החלום. כך, החלום התרחש ברגע ההתעוררות, אשר כלל את הזמנים שלו, לא את משך הזמן בפועל. על-פי הזמן הפנימי שלהם, חלומות נמשכים לעתים קרובות

פרק-זמן כזה שלאורכו איש לא היה יכול לישון. עם זאת, החלום שומר על קשר הדוק עם מה שהאדם השקוע בשינה חווה באופן פנימי – ההתנסות של כניסה אל תוך גופו הפיזי.

בני-האדם מימי-קדם הכירו היטב את הדברים הללו וסוג מסוים של חלום, כך נאמר על-ידי היהודים העתיקים, היה העונש שהאל הטיל על האדם 'בכליותיו'. כך, היה ידוע על קשר בין תפקוד הכליות וחלומות מסוימים. מצד שני, עליכם רק לקרוא ספר כמו *The Seer of Prevorst* כדי לגלות כיצד מתוך חלומות בני-אדם תיארו את מה שהיה לקוי באיבריהם. לבני-אדם כאלה יש כישרון מיוחד לקליטת איברים פגומים כלשהם, באופן סמלי, בתמונות רבות-עוצמה, כך שחופץ מהם אפשר היה לראות את התרופה. באותם ימים, נעשה בזה שימוש כדי לעודד את האדם החולה עצמו, מתוך פירוש חלומו שלו, שירשום לעצמו את התרופה שלו. בנקודה זו, עלינו גם לחקור מה היה הנוהג המורשה במקדש-השינה.

כאשר אנו מתייחסים לקשר של החלום להתנסותנו הרגילה, על החלום יש לומר שהוא מחאה נגד חוקי הטבע, החוקים שעל-פיהם אנו חיים מרגע התעוררותנו עד לרגע הירדמותנו. החלום אינו מקדיש שום תשומת-לב לאותם חוקים – הוא גורם להם להיראות טיפשיים. ומה שלגבי העולם הפיזי-חיצוני מתגלה כחוק טבע, אינו מהווה שום חוק לגבי החלום, אשר מהווה, לכשעצמו, מחאה חיה נגדו. אם נבקש מהטבע, מצד אחד, מהן העובדות, הוא ישיב בהתאמה לחוק טבע; אך, אם נשאל את אותה שאלה של החלום, התשובה תהיה שונה. מי שישפוט את מהלכו של חלום בהתאמה עם חוק טבע, יאמר שאין אמת בחלום – שאכן הינו כך במובן הרגיל. אך, החלום מתקרב לעל-חופי, לרוחי שבאדם, אף על פי שתמונותיו משתייכות – אם נדבר באופן מופשט – לתת-מודע שלו. לא נשפוט כהלכה אלא אם נבין שהחלום קשור לממשות הרוחית הפנימית של האדם.

עתה, זה משהו שבני-אדם אינם ממהרים לקבל; הם רוצים ליצור מהחלום מופשטות, לשפוט אותו על-פי אופיו הדמיוני. הם מסרבים לראות בו משהו אשר קשור לטבע הפנימי של האדם. ואם לחלום יש את הקשר הזה והוא מוחה נגד חוקי הטבע, לבטח יהיה זה סימן שטבעו הפנימי של האדם עושה את אותו הדבר. מבקש אני מכם לתפוס את חשיבות הדבר הזה – שכאשר אנו מגיעים לאדם הממשי, מה שקיים בתוכו מוחה נגד חוקי הטבע. מה זה מסמל?

כיום, חוקי הטבע נחקרים מהטבע שמסביבנו, בדרך המדעית אשר נהוגה במעבדה ואנו מוצאים את אותה השקפת-עולם מתפשטת למחקר על האדם עצמו. מתייחסים אליו כאילו חוקי הטבע נכונים בתוכו – כאילו הם המשיכו להתקיים בתוך עורו. אך, אין זה בשום אופן המקרה. החלום עם דחייתו את חוקי הטבע קרוב הרבה יותר למה שקיים באדם מאשר חוקי הטבע עצמם. הישות האנושית הפנימית אינה פועלת על-פי חוקי טבע. החלום, שבמבנהו הינו תמונה של מה שקיים באדם, מהווה עדות לכך. מי שמבין זאת, מוכרח לכנות שטות להאמין בכך שבלב, בכבד, שולטים אותם חוקים כמו אלה שבטבע החיצוני. ההיגיון משתייך לטבע החיצוני; למה שנמצא באדם, משתייך החלום. ומי שמכנה את החלום דמיוני, מוכרח לדבר באותה

דרך גם על הטבע הפנימי של האדם. למעשה, אפשר לקלוט זאת. כי, במסלול שהוא עובר במהלך החיים הארציים, בין לידה ומוות, כאשר בחלק אחד מופיעה מחלה ובחלק אחר – רווחה, הטבע הפנימי של האדם דומה הרבה יותר לחלום מאשר להיגיון הרגיל. ברם, לאופן החשיבה הנוכחי שלנו אין גישה כזו למה שיש לאדם בתוכו, אלא בני-אדם מוותרים עליה לגמרי כפי שהם מוותרים להתבוננויותיהם בטבע החיצוני או במעבדה; ומה שהם מתבוננים בו בדרך הזאת, הם היו רוצים לגלות חוזר על עצמו בישויות אנוש.

בהיבט זה, יש חשיבות רבה לכך שנבין, למשל, כיצד המדע בימינו מתייחס לעתים קרובות למה שיש חלק בהרכבו הפיזי של האדם. ידוע שלחלבון, לשומנים, לפחמימות ולמלחים יש חלק בחייו, – כמובן, במידה חיונית. זה ידוע היטב. עתה, מה עושים המדעים? המדען מנתח את החלבון והוא מוצא בו אחוז מסוים של חמצן, אחוז מסוים של חנקן, אחוז מסוים של פחמן ומימן; הוא מנתח את השומנים, הפחמימות וכן הלאה. אז, הוא יודע כמה מכל אלה יש בתוך האדם. אך, מניתוח כזה, מדענים לעולם לא ילמדו מהי ההשפעה שהייתה, למשל, לתפוח-האדמה על התרבות האירופית. יש בקושי איזשהו אזכור להשפעה שהייתה לתפוחי-אדמה בתפריט על חיי-התרבות האירופיים. כי, ניתוח כזה, שבאמצעותו אתם פשוט מגלים את הכמויות השונות של חמצן, חנקן וכן הלאה במזון זה או אחר, אך הן לעולם לא תראינה לכם, למשל, ששיפון מתעכל בעיקר על-ידי הכוחות הגופניים התחתונים, בעוד שעיקול תפוחי-האדמה מתבסס על כוחות אשר נמצאים למעלה במוח. משמעות הדבר היא שמי שצורך כמות מופרזת של תפוחי-אדמה מוכרח להשתמש במוחו בתהליך העיכול ובכך הוא שולל מחשיבתו את כוחו של המוח.

נושאים כאלו מראים שלא המדע שלנו בעל נטייה מטריאליסטית ואף לא השקפת-עולם תיאולוגית, מגיעים לאמת. כאשר המדע מתאר את המזון שלנו כאילו הייתי מתאר שעון באמרי: הכסף מופק ממכרה של כסף בדרך כזו וכזו; לאחר מכן, מעמיסים ומעבירים אותו לערים שונות וכן הלאה. – אך, כאשר הוא מגיע לשען, הוא מגיע לנקודת-עצירה; ומה שמתרחש בבית-המלאכה שלו אינו מתואר. אולי, החוגה מחרסינה מתוארת וכיצד יוצרים חרסינה, אך שוב לא נאמר דבר על המתרחש בבית-המלאכה. זוהי הדרך שבה המדע מתייחס כיום למזון; הוא רק מנתח אותו. כי, מה שהמדע אומר לנו הינו למעשה חסר-ערך בנוגע להשפעת המזונות השונים על האורגניזם האנושי. על אף הניתוחים, קיים הבדל גדול בין אכילת פירות, נאמר של שיפון או חיטה ואכילת פקעות – כמו במקרה של תפוחי-אדמה.

באורגניזם האנושי קיים הבדל ניכר בין קליטת פקעות וקליטת פירות או זרעים. על אופן החשיבה הנוכחי שלנו, אפשר באמת לומר שהיא אינה יורדת ללב-לבה של הוויית-הקיום החומרית. לכן, המטריאליזם הוא השקפת-עולם בלי שום ידיעה על פעילותו של החומר ועלינו לרכוש את אותה ידיעה לאור מדע הרוח. לכן, אלה שגישתם היא גישת המדע המטריאליסטי, אומרים: האנתרופוסופיה רוחית במידה דמיונית. מצד שני, תיאוסופים או תיאולוגים שבעי-רצון מרוח מופשטת שלעולם אינה יצירתית

באופן פעיל ואינה מראה שום קשר ממשי לפעילות חומרית; ואלה מכנים את האנתרופוסופיה, מטריאליסטית, מפני שהיא מרחיבה את הידיעה שלה למה שהינו חומרי.

כך, אנו מוצאים את עצמנו בין שני פלגים: אלה אשר מתייחסים לכול באופן אידיאלי, באופן מופשט, ואלה אשר עוסקים בכול באופן מטריאליסטי. הראשונים אינם לומדים דבר על הרוח, האחרונים אינם יודעים דבר על החומר. בדרך זו בימינו, מתפתחת דרך חשיבה שאינה מסוגלת להתקרב לאדם עצמו.

עתה, לאחרונה, הופיע משהו ראוי לציון באבולוציה הרוחית שלנו. לפחות, בלתי-אפשרי עוד להתכחש לצד הלילי של החיים הרוחיים – אלא אם בני-אדם רוצים להתעקש. אופייני לדרך שבה בני-אדם השקועים במדעי הטבע, מגיבים כאשר הם נתקלים בצד האפל של חיי-הרוח – או משהו אחר שאני עומד לדבר עליו – שהם אינם יכולים להתכחש לו.

דוגמה ראויה-לציון לכך היא ספר מאת לודוויג סטאודנמאייר – שכותרתו *הכישוף כמדע ניסויי*. כמעט אפשר לומר: הזמיר כמכונה. – מכל מקום, ספר זה אופייני לתקופתנו.

כיצד, אם כן, הולך איש זה לעבודה? במקרה שלו, תכונתו המיוחדת היא שדרך-החיים שלו הובילה אותו לחוות כישוף בפנימיותו. והגיע היום שבו הוא חש שנכפה עליו לערוך על עצמו ניסויים מסוימים – שעליהם אפשר לומר, כדי לגלות את חשכת גורלו. הוא לא היה מסוגל להתכחש, לאחר הניסויים הללו שיש דבר כזה כמו כתיבה אוטומטית. אתם יודעים שמעולם לא המלצתי דבר כלשהו מהסוג הזה, תמיד תיארתי כמסוכן. אבל, כאשר זה מסתכם במה שבני-האדם הללו ביצעו למעשה, אז אנו נתקלים במשהו מוזר מאוד ואנו זקוקים לכושר הביקורת שלנו כולו כדי להבדיל בין אמת ושקר. עתה, התחייבות זו לכתיבה על דברים שקודם לכן מעולם לא נכנסו אל תוך ראשו של המחבר, כתיבה אוטומטית זו, הפכה עבור סטאודנמאייר לשאלה שיש לערוך עליה ניסוי. בהתאם לכך, הוא התחיל עם עיפרון, כאשר התפרצו הנה והנה דברים שלהם הוא מעולם לא הקדיש שום מחשבה ומה שהוא כתב אכן היה מוזר ביותר! פשוט דמיינו לעצמכם כמה מפתיע מוכרח להיות להוגה דעות מדעי כאשר, בלקחו עיפרון, הוא הופך את עצמו לאוטומט, בהאמינו כל הזמן שזה לא יתכן. אך, העיפרון תופס פיקוד, בהכווינו את ידו לכתוב דברים מדהימים למדי. זה מה שקרה לסטאודנמאייר.

עתה, הפתעתו הגדולה ביותר הייתה כאשר העיפרון החל להפגין מזג, כפי שחלומות עושים; הוא כתב את מה שהיה רחוק מאוד ממחשבותיו. כך, הופיעו הערות כמו 'אתה שוטה טיפש!' – ומזה אפשר להסיק עד כמה העיפרון שלט עתה.

אכן, אלו הם דברים שאדון זה לא היה חושב עליהם לעולם! לאחר הערות חוזרות-ונשנות מהסוג הזה והעיפרון כתב את הדברים המשוגעים ביותר, סטאודנמאייר שאל מי באמת היה המחבר. התקבלה התשובה הבאה: 'רוחות כותבות'. לדעתו, זו לא הייתה האמת, כי לגבי מחבר מדעי, רוחות אינן קיימות. מה הוא היה אמור לומר? לבטח לא שאלה היו רוחות ששיקרו; לכן, הוא אמר שתת-המודע שלו תמיד אמר שקרים. כי,

כמה נורא זה לאדם אם תת-המודע שלו פתאום משכנע אותו שהוא שוטה טיפש ויתר על כן מתעד זאת בכתב, כך שככל שהביטוי מתפשט, הוא נמצא שם שחור על-גבי לבן. ברם, הוא ממשיך להתנהג כאילו רוחות הן שדיברו והוא שואל מדוע הן אינן אומרות את האמת. לכך, מופיעה התשובה: הן – זוהי רק דרכנו; אנו רוחות שמוכרחות לשקר, כי זהו חלק מעצם טבענו.

זה היה תיאור הולם ביותר. כאן מתחיל תחום שבו דברים לבטח מוטלים מאוד בספק, כי, אתם רואים, כאשר נראה שהאמת שוכנת למעלה, בעוד שלמטה היא תמיד מופרכת, זה כמובן יוצר מצב מביך. אבל, אם מישהו נתון לחסדה של השקפת-עולם מדעית, כמו במקרה הזה, הוא יכול רק להסיק שהשקרן שוכן בו עצמו. לכן, סטאודנמאייר מסיק שמי שדובר אינן ישויות רוחיות אובייקטיביות, אלא תת-המודע שלו עצמו – ובמונחים כלליים כאלה, אפשר לסכם כל דבר.

עתה, אופייני למדי לרוחות כאלה שהן לא השתמשו בידו של סטאודנמאייר כדי לכתוב איזושהי דרך חדשה להוכחת בעיה מתמטית כלשהי או פיתרון בתחומם של מדעי הטבע; באופן טיפוסי, הן תמיד אמרו משהו מסוג שונה.

אכן, לסטאודנמאייר הייתה כל סיבה להתרגז וידיד שלו שהיה רופא, ייעץ לו לצאת לציד. עצה מהסוג הזה נפוצה בתחום הרפואה; למשל, רופאים אוהבים להמליץ על נישואים. ברם, במקרה של סטאודנמאייר, העצה הייתה לצאת לציד כדי להתנער מהטיפשות הזאת ולהסיח את דעתו.

אבל, פשוט דמיינו לעצמכם! על אף שהחל לירות בעורבי-נחלים בדרך שאותה תיאר, גם כאן הכול היה אשליה, כי סוגים שונים של צורות דמויות-שדים צצו מהעצים במקום עורבי-נחלים. ישבו על הענפים יצורים כמו חצי-חתול, חצי-פיל, בעשותם מולו פרצופים ומוציאים כלפיו את לשונם. וכאשר הוא הסתכל כלפי מטה, הוא לא ראה ארנבות, למשל, על האדמה אלא דמויות דמיוניות מסוגים שונים עד לכל סוג של תכסיס.

לכן, לא היה זה רק העיפרון אשר שרבט שטויות, אלא הדברים נעשו דמיוניים יותר; כך, במקום עורבי-נחלים, היו אלה שדים אשר הופיעו, עם כל האכזריות שלהם – למעשה, יותר אשליה.

למעשה, כל מה שהוא ראה היה כמו בחלום ואם הרצון שלו היה נשאר ללא פגע, הוא היה יורה, במקום בעורב-נחלים, באיזושהו סוג של מפלצת, חצי-חתול, חצי-פיל. כאשר זה הגיע לקרקע, הוא לבטח היה משתנה למשהו אחר – אולי חצי-קרפדה, חצי-עורב-נחלים, עם זנב של שטן. הוא לבטח היה משתנה בנפילה שלו.

בכל מקרה, אנו יכולים לומר שהנסיין שלנו רכש גישה לעולם אשר דומה לעולם-החלומות; עולם אשר גם מזה נגד כל דבר הקשור לחוקי הטבע.

כי, מה היה צריך להיות המהלך הטבעי של המאורעות? עם הנמכת הרובה שלו לאחר שירה בעורב-נחלים, סטאודנמאייר היה צריך למצוא עורב-נחלים על הקרקע. ברם, זה לא מה שקרה, אלא מה שתיארתי זה עתה, אשר היה מחאה נוספת נגד חוקי הטבע מהצד החשוך יותר של עולם הרוח שבו האדם השתקע. אילו דבק באופן עקבי באידיאה שלו על תת-המודע, הוא היה לפחות מקבל את הדבר הבא: אם כל זה מתקיים בתת-מודע שלי, אז ברור שתת-מודע זה מוחזה נגד חוקי הטבע. כי, מה בעצם תת-מודע זה מסר לו? כפי שתיארתי, הוא העלה סוגים שונים של שדים; ואלה מסרו לו דברים שונים למדי על עצמו ממה שהוא אי-פעם חשב. כך, הוא היה יכול רק להסיק: אילו העולם היה מאורגן כולו בהתאמה עם חוק טבע, מה שמרכיב עתה את ישותי הפנימית לא היה יכול להתקיים – לא הייתי יכול להתקיים כאדם. כי, כאשר מה שקיים בי דובר, אין לזה שום קשר לחוק טבע. לכן, בתוך האדם, שולט עולם שונה לחלוטין מזה שבו קיימים חוקי טבע – עולם שבכל מצביו, דוחה את החוקים הללו.

זוהי נקודה מעניינת אחת על עורך ניסויים זה בכשפים, על המכשף שעם ניסוייו עשה רושם על בני-אדם רבים כל-כך. הוא מראה כיצד – אף על פי בדרך שונה – אדם למעשה יכול להגיע לתפיסת-עולם שבהקשריה, דומה לעולם-החלומות שבו אנו נתקלים לעתים קרובות כל-כך בחיים.

זה מוביל אותנו, דרך תפיסה נכונה של הוויית-קיום אנושית רגילה להיווכח בכך שבעולם רגיל זה אשר שזור בחוקי טבע, גובל עולם נוסף שבו החוקים הללו אינם תקפים עוד.

אם הנושאים האלו נבחנים כהלכה, אנו רק יכולים להסיק שסמוך לעולם אשר נשלט על-ידי חוקי הטבע שאותו אנו חוקרים, קיים עולם נוסף שהינו בלתי-תלוי בחוקים הללו ונשלט על-ידי חוקים משלו שהינם שונים למדי. על-ידי השתקעות בעולם-החלומות בדרך ריאליסטית, אנו מגיעים לעולם שבו חוקי טבע אינם יעילים עוד. שהישות האנושית, עם תודעתה הרגילה, קולטת את העולם הזה כעולם דמיוני, נובע מאי-יכולתה להבין את התנאים שבהם היא נתקלת שם. האדם עצמו מציג את הדמיוני. אבל, מה שאורג וחי בו, משתייך לספירה שונה לגמרי ובספירה הזאת שהאדם משתקע בחלומותיו.

זה מוביל אותנו ישירות לדבר נוסף. אם נדבר עם מישהו אשר מחובר לתפיסת-העולם הרגילה של ימינו, הוא יאמר: אני חוקר את החוק אשר שולט בנפילתה של אבן ואני מגלה את חוק הגרביטציה. לאחר מכן, אני מתרחק עוד ביקום ומיישם את אותו חוק על הכוכבים. – זה מה שהוא חושב: כאן, על האדמה, אני מגלה את חוקי הטבע; שם, בחוץ, קיים הקוסמוס.¹ אני מדמיין לעצמי שהחוקים שגיליתי כאן על האדמה עדיין תקפים לגבי הערפילית של אוריון או כל דבר אחר.

¹ על הלוח מצויר תרשים.

עתה, כל אחד יודע שכוח הגרביטציה, למשל, קטן באופן פרופורציונלי לריבוע המרחק, כאשר הוא נעשה חלש יותר ויותר; והוא יודע שגם עוצמת האור הולכת וקטנה. כבר אמרתי לכם שהאמת של חוקי הטבע שלנו גם הולכת ומצטמצמת. מה שעל האדמה נכון לגביהם, אינו נכון עוד בקוסמוס; הוא נכון רק עד מרחק מסוים. מעבר למרחק זה, שם בקוסמוס, מתחיל לשלוט אותו חוק שבו אנו נתקלים בחלומותינו. לפיכך, עלינו להיות ברורים ביחס לכך שבהסתכלות באוריון עם הערפילית שלו וכדי להבינו, אל לנו לחשוב על-פי השיטה הניסויית של הפיזיקה, אלא להתחיל לחלום – כי, אוריון מפגין את תאימותו לחוקי החלום.

אפשר לומר שפרטים שונים של דברים כאלו היו למעשה ידועים בעבר ובזמנים מאוחרים יותר נשמר רמז שלהם, במיוחד על-ידי אותם הוגים בעלי יכולת התרכזות אמיתית.

הוגה כזה היה יוהנס מולר, מדען הטבע אשר חי, לא במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה, אלא בראשונה. הוא לימד את הקל. בכל זמן נתון, הוא היה יכול להתרכז באמת ולחיות לגמרי במה שהוא לקח על עצמו. בהיותו מסוגל לחיות כך לגמרי במה שהוא עושה, אדם עשוי לגלות לפעמים הרבה מאוד, אם כי – כפי שאראה לכם – בהיבטים מסוימים יכולים להיות חסרונות. יוהנס מולר למשל, כאשר נשאל שאלה במהלך סדרת הרצאות שנתן בקיץ, השיב: אני יודע על כך רק במהלך קורס החורף – לא בקורס הקיץ. במהלך קורס הקיץ, הוא היה שקוע לגמרי בנושא ההרצאות שנתן בפועל, שהוא קיבל בפתיחות שרק עם בוא החורף שהוא היה יכול להפנות את מחשבותיו לנושא אחר.

יוהנס מולר קיבל דבר אחר מעניין מאוד – שהוא היה יכול לבלות זמן רב בביתור גופות כדי לגלות משהו שהוא רצה לדעת ללא הצלחה; אך, לאחר מכן, הוא חלם לעתים קרובות על הניסויים הללו, כאשר התעמק הרבה יותר בנושא והוא נעשה ברור למדי. זה היה במחצית הראשונה של המאה התשע-עשרה ובאותם ימים כל אדם, אפילו מדען נודע, הייתה יכולה להיות לו תימהונית כזו.

לכן, אדם בחלומותיו, נמצא בעולם שונה למדי עם חוקים שונים. ובהערכה נכונה של הנושא, יש להניח שאם ברצוננו ללכת בדרכו של יוהנס מולר, אל לנו לחשוב על אוריון והערפילית שלו בדרך אשר נהוגה במצפה-כוכבים ובמרכזים אסטרונומיים אחרים – עלינו לחלום. אז, נלמד יותר מאשר לחשוב על הדברים. זה מזכיר לנו את הרועים מימי-קדם שכאשר ישנו בלילה בשדות, חלמו על הכוכבים, ובכך הם למדו יותר עליהם מבני-האדם אשר חיו מאוחר יותר. זה באמת כך.

בקיצור, בין אם אנו חוזרים אל תוך טבעו הפנימי של האדם ומתקרבים לעולם-החלומות ובין אם אנו יוצאים אל הקוסמוס הרחב, אנו נתקלים – כפי שנאמר בימי-קדם – מעבר לגלגל-המזלות, בעולם של חלומות.

לאחר מכן, אנו מגיעים לנקודת ההבנה של כוונת היוונים – שעדיין הייתה להם ידיעה על דברים כאלו – בשימוש במונח 'כאוס'. ראיתי כל הסבר אפשרי למונח כאוס, אך אף לא אחד התקרב לאמת. כי, מה היה בתודעתו של אדם יווני כאשר הוא דיבר על כאוס? הוא חשב על החוק שעליו חלומות נותנים לנו מושג כלשהו או שמוכרחים אנו להניח שהוא תופס באזורים המרוחקים ביותר של הקוסמוס. חוק זה אשר שונה מחוקי טבע יוחס על-ידי אדם יווני לכאוס. הוא אכן אמר שהכאוס מתחיל היכן שבלתי-אפשרי למצוא עוד את חוקי הטבע, היכן שסוג אחר של חוקים תקף. אדם יווני התייחס לעולם כך שהוא נוצר מכאוס, ממצב שעדיין אינו בהתאמה עם חוקי טבע, אלא כפי שהוא בחלומות או כפי שהוא עדיין כיום, במרחבים המרוחקים של הקוסמוס – בכוכב כלב הסמוך לקונסטלציה של אוריון וכן הלאה. שם, אנו מגיעים לעולם אשר נודע לאדם בארץ הדמיונית אך החיה של תמונות-חלום.

אם כאן יש לנו את העולם הפיזי של הטבע,² כאשר אנו משתקעים בארץ-החלומות, אנו מגיעים, כביכול, לזרם שני. אז, מעבר לעולם-החלומות, קיים זרם שלישי בלי שום קשר ישיר לחוקי טבע. עולם-החלומות מוחה נגד חוק זה; אך, במקרה של עולם שלישי זה, תהיה זו שטות בכלל לומר שהוא הונחה על ידם. הוא בהחלט מתנגד לחוקים הללו – אפילו באומץ, כי יש לו הרבה יותר לעשות עם ישויות אנוש, בעוד שהחלום עדיין מופיע כתמונות חיות, עולם שלישי זה בא לידי ביטוי בעיקר בתפיסת-העולם המוסרית דרך קול המצפון.

אילו היו לנו, זה לצד זה, עולם הטבע מצד אחד ומצד שני עולם המוסר, הרי שלא היה שום גשר אשר יחבר בין השניים. ברם, הגשר נוצר על-ידי עולם-החלומות או על-ידי אותו עולם אשר נחוה על-ידי ידידנו אשר ערך ניסויים בתחום הכישוף, היכן שנאמרו לו דברים שלא היה להם כל קשר לחוקי טבע.

בין העולם שבו הטבע אורג את חוקיו והעולם שממנו קול המצפון זורם אלינו, שם פרוש עולם-החלומות עבור התודעה הרגילה. היות שזהו עולם-הערות, בעוד שזה עולם-החלומות וזה עולם-השינה, אנו מובלים לחשוב שבמהלך השינה האלים מדברים למעשה לאדם – לא על מה שקשור לטבע, אלא על מה שהינו מוסרי; וכאשר האדם מתעורר, זה נשאר בתוכו כקול האלוהי, כקול המצפון.

בדרך זו שבה שלושת העולמות מתמזגים, מתבהרים שני דברים: מצד אחד, מדוע עולם-החלומות מוחה נגד מצבים טבעיים; מצד שני, המידה שבה עולם-החלומות מהווה גשר לעולם שממשותו נסתרת מן התודעה הרגילה – כלומר, העולם שממנו עולים רשמים מוסריים.

² על הלוח מצויר תרשים.

אם נפליס את דרכנו אל תוך עולם זה, נגלה את העולם הרוחי הנוסף שאינו מובן עוד בהתאמה עם חוקי הטבע, עולם עם חוקים רוחיים. בחלומות, השניים מתערבבים – חוק רוחי וחוק טבע, חוק טבע עם חוק רוחי – כי עולם-החלומות מהווה גשר המחבר בין השניים.

כך, שפכנו אור מהיבט אחר על הדרך שבה הישות האנושית מהווה איבר חיוני בשלושת העולמות הללו.

*

רשימת ספרים והרצאות בהוצאת בדולח

רשימת הספרים וההרצאות בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>